# Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2015–2016


**34 321** **Wijziging van de Wet privatisering ABP in verband met enkele technische wijzigingen, een mogelijkheid om voor het nettopensioen af te wijken van de verplichte deelneming in de Stichting Pensioenfonds ABP en een keuzeoptie voor sociale partners ten aanzien van de indexatiewijze voor ingegane pensioenen en bestaande uitzichten op pensioen**

**Nr. 7** **VERSLAG VAN EEN WETGEVINGSOVERLEG**

Vastgesteld 28 januari 2016

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft op 30 november 2015 overleg gevoerd met Minister Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over:

– **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet privatisering ABP in verband met enkele technische wijzigingen, een mogelijkheid om voor het nettopensioen af te wijken van de verplichte deelneming in de Stichting Pensioenfonds ABP en een keuzeoptie voor sociale partners ten aanzien van de indexatiewijze voor ingegane pensioenen en bestaande uitzichten op pensioen (Kamerstuk 34 321).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de commissie,
Pia Dijkstra

De griffier van de commissie,
Van der Leeden

kst-34321-7
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2016

**Voorzitter: Pia Dijkstra**
**Griffier: Hendrickx**

Aanwezig zijn vijf leden der Kamer, te weten: De Caluwé, Pia Dijkstra, Kerstens, Koolmees en Ulenbelt,

en Minister Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Aanvang 19.00 uur.

De **voorzitter**:
Goedenavond. Van harte welkom bij het wetgevingsoverleg over het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet privatisering ABP met de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Er zijn geen vaste spreektijden. Ik geef het woord aan de eerste spreker, de heer Ulenbelt.

De heer **Ulenbelt** (SP):
Voorzitter. Mijn stem is een beetje slecht. Dat is voor mij vervelend, maar voor de toehoorder zo mogelijk nog vervelender.
Zelden is de rol van de Tweede Kamer bij een arbeidsconflict en verstoorde arbeidsverhoudingen zo groot geweest. De Koning beloofde vorig jaar dat wij een einde zouden maken aan de nullijn. Iedereen blij. Natuurlijk, na vijf jaar zou dat mooi zijn. Een halfjaar later blijkt het echter te gaan om een sigaar uit eigen doos, en zelfs een behoorlijke sigaar uit eigen doos. Als je nu de kranten leest en kijkt naar wat er bij het ABP gebeurt, ziet het ernaar uit dat de Minister van deze sigaar uit eigen doos ook nog eens een klapsigaar heeft gemaakt, in ieder geval iets wat je niet kunt roken. De Minister-President belooft een loonsverhoging, maar in de kleine lettertjes staat dat die loonsverhoging voor de helft uit je pensioenpot komt. Nu blijkt ook nog eens dat je misschien wel een kleine pensioenpremieverlaging krijgt, maar dat je die hoogstwaarschijnlijk in april 2016, vooral als gevolg van wat het kabinet heeft besloten, weer kwijt bent en in ruil daarvoor een hogere pensioenpremie betaalt.
Het dominante geluid in de Tweede Kamer is dat het parlement zich niet moet bemoeien met cao-onderhandelingen. Nu moeten wij een wet goedkeuren die de Kamer medeplichtig maakt aan een soort «pensioenpotplunderpolitiek» van Minister Plasterk. Het zal duidelijk zijn – het bleek ook al uit het eerdere algemeen overleg – dat mijn fractie daarvoor past. Lang geleden is in de wet vastgelegd dat de loonontwikkeling bepalend is voor de pensioenopbouw bij het ABP. Nu wordt de wet aangepast – dat is het voorstel – om de pensioenopbouw aan de prijzen te kunnen aanpassen. Alleen als de prijzen harder stijgen dan de lonen, is dat goed voor je pensioen. Dat is een situatie die ik niet zou willen. Ik snap ook niet dat bonden daarvoor kiezen. Die kiezen dus voor een vakbondspolitiek die ertoe leidt dat je met bijvoorbeeld het volgende spandoek gaat lopen: lagere lonen, hogere prijzen als het je om een goed pensioen is te doen! Stel je je een land met zo’n vakbond eens voor. Sommige Ministers houden daar wel van. Rechtse Ministers zullen er ook van houden. Als bond ben je echter je bestaan niet waardig als je niet in staat bent om je leden, je achterban, te laten meedelen in de groei van de welvaart waarvoor je leden zelf hebben gewerkt.
Met deze wet schoffeert de Minister naar mijn idee de meerderheid van de vakbondsleden. De meerderheid van de ambtenaren en alles wat hieronder valt, is georganiseerd bij de FNV Bond. Die bond wordt echter genegeerd. Eigenlijk verbaast het mij ook weer niet. Deze Minister maakt deel uit van een kabinet waarvan de Minister en de Staatssecretaris van Sociale Zaken in staat zijn om nota bene sociale werkplaatsen tot staking te brengen. Dan verbaast het mij ook niet dat de Minister mensen die de publieke zaak dienen de gordijnen injaagt. Het is triest om vast te stellen,

maar het is weleens beter gegaan tussen sociaaldemocratische bewindslieden en de grootste vakbond in Nederland. Ik betreur dat in hoge mate. Bovendien komt de loonsverhoging uit de pensioenpot terecht bij een deel van de mensen die pensioen moeten inleveren, om het zo te zeggen. De mensen in het onderwijs bijvoorbeeld krijgen wel een slechter pensioen, maar zien niets van een loonsverhoging. Dat geldt voor meer sectoren. Neem de openbaarvervoerbedrijven die zijn aangesloten bij het ABP. Ook voor die bedrijven geldt het. Stel dat deze wet onverhoopt doorgaat, wat gaat de Minister dan ondernemen om ervoor te zorgen dat zij dezelfde loonsverhoging krijgen die hij aan anderen belooft?
Het zal na deze inbreng duidelijk zijn dat mijn fractie dit wetsvoorstel niet zal steunen.

De heer **Kerstens** (PvdA):
Ik liet even op mij inwerken wat de heer Ulenbelt net zei, namelijk dat het weleens beter was gegaan tussen de sociaaldemocratie en de vakbeweging. Weet de heer Ulenbelt hoe lang het geleden is dat een kabinet zelf de vakbeweging uitnodigde om een sociaal akkoord te sluiten? Hoe lang is het geleden dat de vakbeweging hier op het Plein voor de deur stond te demonstreren voor een aantal wetten die dit kabinet, de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van PvdA-huize voorop, heeft ingediend? Denk aan de Wet aanpak schijnconstructies. Kan de heer Ulenbelt het zich heugen dat het standaardgebruik is dat vakbonden voor wetten op dit terrein demonstreren?

De heer **Ulenbelt** (SP):
Om met dat sociale akkoord te beginnen: mevrouw Hamer heeft daarover behartigenswaardige woorden gezegd. Ondertussen is zij voorzitter van de SER. Zij zei: als dat sociaal akkoord er niet was gekomen, was het kabinet gevallen. Het FNV-parlement was nauwelijks een week in zitting. Heerts bood dit kabinet de reddende hand om te voorkomen dat het kabinet zou vallen. Dat je daarna een aantal mensen oproept om te demonstreren? Onlangs was ik bij een demonstratie van ouderen. 1.500 ouderen waren hartstikke boos op het kabinet. Al die draaideurmensen zitten ook niet echt niet echt te juichen bij de Wet flex en zekerheid. De Wet aanpak schijnconstructies? Daar heb ik weliswaar voorgestemd, maar die wet kent een heleboel gaten. Laat eens zien, mijnheer Kerstens, dat u het goed voorhebt met de vakbeweging waar u zo trots op bent door ook tegen dit wetsvoorstel te stemmen. U bent daar groot geworden. Help die mensen.

De heer **Kerstens** (PvdA):
Ik ben inderdaad lang bij de vakbeweging in dienst geweest en ik draag haar nog steeds een warm hart toe. Veel vakbondsmensen dragen mij gelukkig ook een warm hart toe, omdat zij zien dat de Partij van de Arbeid vaak gezamenlijk optrekt met de vakbeweging. Dat proberen wij overigens ook op dit dossier te doen. Dadelijk zal ik daar in mijn eigen bijdrage ook iets over zeggen. Ik heb geen tweede vraag.

De **voorzitter**:
Ik dank de heer Ulenbelt voor zijn inbreng. Het woord is aan de heer Kerstens.

De heer **Kerstens** (PvdA):
Voorzitter. Vanavond behandelen wij het door het kabinet ingediende wetsvoorstel tot wijziging van de Wet privatisering ABP, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Dat wetsvoorstel bevat een aantal technische wijzigingen, het voorstel om voor het zogenaamde netto pensioen, het pensioen voor salarissen boven de maximaal gefaciliteerde inkomensgrens van een ton per jaar, af te kunnen wijken van verplichte deelneming

in de Stichting Pensioenfonds ABP en een keuzeoptie voor sociale partners, voor vakbonden en werkgevers dus, ten aanzien van de ambitie van het fonds als het gaat om het indexeren van opgebouwde en ingegane pensioenen.
Ik begin met de technische wijzigingen van het wetsvoorstel. Het uit de wet schrappen van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap als sectorwerkgever en het in de wet introduceren van samenwerkingsverbanden in primair en voortgezet onderwijs als overheidswerkgevers zijn logisch. Dat sluit aan bij de enige tijd geleden in gang gezette decentralisatie van het arbeidsvoorwaardenoverleg en bij de een tijdje terug mogelijk gemaakte nieuwe samenwerkingsverbanden binnen en tussen scholen. Het wijzigen van het begrip «pensioengerechtigde leeftijd van 65 jaar» in «pensioengerechtigde AOW-leeftijd» is net zo'n logische wijziging, gelet op het aanpassen van die AOW-leeftijd aan onze langere levensverwachting.
Toch leidt de laatste verandering wel tot een vraag aan de Minister. Hoe kijkt hij aan tegen het voorkomen dat, als gevolg van het bij in dienst treden na de AOW-leeftijd niet afdragen van pensioenpremie, een fors verschil in arbeidsvoorwaarden en de daarmee voor de werkgever gepaard gaande kosten ontstaat, waardoor mogelijk sprake is van verdringing van jongere medewerkers voor wie wel premie moet worden betaald? Uit de antwoorden van de Minister in de zogenaamde nota naar aanleiding van het verslag op vragen van de Partij van de Arbeid hierover maak ik op dat de Minister het risico op verdringing ook ziet, maar dat hij de sleutel tot het aanpakken daarvan legt bij vakbonden en werkgevers. Als die gezamenlijk de wens uiten dat ook bij indiensttreding na de AOW-leeftijd pensioenpremie wordt afgedragen, vindt de Minister dat prima en is hij bereid om de wet dienovereenkomstig aan te passen. Is dat correct? Heb ik dat antwoord goed begrepen? Het is dus aan de sociale partners om hierover afspraken te maken. Als zij dat doen, is de Minister bereid om de wet hierop aan te passen.
Ik kom op de met het wetsvoorstel geïntroduceerde mogelijkheid voor werkgevers om het eventuele eerder genoemde nettopensioen van werknemers elders onder te brengen, dus niet bij het ABP. Het wetsvoorstel voorziet in spelregels daarvoor en dat is goed. Met het introduceren van die mogelijkheid en de van toepassing zijnde spelregels onder meer met betrekking tot de gelijkwaardigheid van een elders onder te brengen regeling, sluit het kabinet aan bij wat bij andere pensioenfondsen al geldt. Ik kan mij daar goed in vinden. Wat de spelregels betreft nog wel het volgende. De gelijkwaardigheid van de pensioenregeling elders waar de werkgever het aan de orde zijnde pensioen wil onderbrengen, wordt aan het begin, bij het verzoek daartoe, getoetst. Ik ga ervan uit dat een dergelijke toets ook daarna nog plaatsvindt, op gezette tijden. Als ik mij niet vergis, gebeurt dat namelijk ook bij andere fondsen. Ik las hierover echter niets terug in de memorie van toelichting.
Ik kom op de met het wetsvoorstel geïntroduceerde mogelijkheid voor het pensioenfondsbestuur om de zogenaamde indexatieambitie ten aanzien van opgebouwde en ingegane pensioenen te veranderen; te kiezen tussen simpel gezegd, de ambitie die pensioenen gelijk op te laten gaan met de stijging van de prijzen en de pensioenen gelijk op laten gaan met de gewone loonstijging in een of meerdere sectoren. Met de introductie van deze keuzemogelijkheid krijgt het bestuur van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds dezelfde bevoegdheid als de besturen van alle andere pensioenfondsen en dat lijkt mij positief. Het ook kunnen kiezen voor de ene of de andere indexatieambitie biedt namelijk, om het zo maar te zeggen, een extra knop waaraan een pensioenfondsbestuur kan draaien. Dat is prettig, want op die manier ontstaan er meer mogelijkheden om te anticiperen of te reageren op omstandigheden die een aanpassing van de pensioenregeling of de daarvoor te betalen prijs vergen. Meer mogelijkheden dan bijvoorbeeld de pensioenen niet verhogen of zelfs verlagen, of

dan het fors verhogen van de premie of het versoberen van zaken zoals het arbeidsongeschiktheids- of nabestaandenpensioen. Het is daarom niet verrassend dat zowat alle grote maar ook een heleboel kleinere pensioenfondsen ervoor hebben gekozen om de ambitie om de pensioenen met de loonstijging te indexeren te veranderen in de ambitie om dat met de gemiddelde prijsstijging te doen. Dat wordt in het algemeen gezien als een van de minst pijnlijke ingrepen in de pensioenregeling, terwijl die wel geld oplevert omdat een premieverhoging kan worden voorkomen of premie kan worden bespaard.

Al met al een weinig spectaculair wetsvoorstel, zou je zeggen. Maar wel een voorstel dat de uitvoering van het deze zomer gesloten loonruimteakkoord mogelijk maakt. Daarbij hoorde immers het switchen van de indexatieambitie, waardoor premie vrijviel die in dit geval anders dan meestal het geval is volledig naar een loonsverhoging voor werknemers ging. Het is die koppeling met het loonruimteakkoord die deze wet toch een wat bijzondere lading geeft. De Partij van de Arbeid heeft zich er sterk voor gemaakt, de door het vorige kabinet geïntroduceerde nullijn van tafel te halen, zodat ook leraren, politieagenten, militairen en al die anderen er na jaren van stilstand en dus eigenlijk achteruitgang, er in portemonnee weer op vooruitgaan. Dat verdienen ze namelijk.

Voor de zomer heeft de Partij van de Arbeid samen met anderen druk uitgeoefend om de toen al geruime tijd stilliggende onderhandelingen tussen overheid en bonden weer vlot te trekken. Dat is uiteindelijk gelukt, niet in de laatste plaats door de door mensen zelf gevoerde acties. Net zoals het lukte – ook daarvoor was druk nodig – om vervolgens extra geld, een paar honderd miljoen euro structureel, vrij te spelen om de nullijn echt van tafel te krijgen. Inmiddels liggen er al een tijdje afspraken over een serieuze loonsverhoging, deels gefinancierd uit een aanpassing van de pensioenregeling, met drie van de vier vakcentrales, maar zonder de grootste, de FNV.

Laat ik het maar eerlijk zeggen: ook ik had dat liever anders gezien. Daarom ben ik blij dat de Minister de hand heeft uitgestoken, nadrukkelijk ook naar de FNV. De Partij van de Arbeid heeft hierop stevig aangedrongen. Het is goed en verstandig dat de FNV hierop positief heeft gereageerd, niet omdat daarmee de problemen nu zijn opgelost, maar wel omdat er nog genoeg te bespreken valt, niet in de laatste plaats over het pensioen. Alle pensioenen, ook de bij het ABP opgebouwde, staan immers onder druk door mondiale onzekerheid, grillige aandelenkoersen en een verrekt lage rente. Wij vinden die uitgestoken hand belangrijk, ook omdat mijn fractie het van belang vindt dat de verhouding tussen het kabinet en de grootste vakbond in ons land verbetert, wordt hersteld. De Partij van de Arbeid hecht daar zeer aan. Dit kabinet is niet voor niks het eerste kabinet in tien jaar tijd dat vakbonden uitnodigde om een sociaal akkoord te sluiten en daarin ook slaagde. Of dat met de vakbeweging optrok bij bijvoorbeeld de Wet aanpak schijnconstructies of de Wet werk en zekerheid en dat op tal van terreinen nog steeds doet. Ik ga ervan uit dat partijen elkaar vinden in gezamenlijke oplossingen. Wij hebben begrepen dat zij inmiddels met elkaar in overleg zijn. Dat is goed voor het kabinet, voor de vakbeweging en uiteindelijk ook voor de mensen om wie het allemaal gaat.

De heer **Ulenbelt** (SP):
Wij weten dat bij de uitwerking een deel van de premie wel in de lonen terechtkomt, maar bij een groot aantal sectoren niet. Ik noem onderwijs en een deel van het openbaar vervoer. Welke garantie geeft de heer Kerstens dat deze mensen die loonsverhoging wel krijgen als deze wet doorgaat?

De heer **Kerstens** (PvdA):
Ik denk dat ik de heer Ulenbelt nog even vraag om zijn vraag wat duidelijker te stellen. Ik weet niet precies wat hij bedoelt.

De heer **Ulenbelt** (SP):
Neem het GVB. Dat moet wel de premiestelling van het ABP volgen, maar nergens is afgesproken dat die lagere premie ten goede komt aan de chauffeur of de conducteur. Onderwijs idem dito. Er worden juist geen cao's afgesloten omdat volstrekt onduidelijk is wat er met die premies gaat gebeuren. Hoe gaat de heer Kerstens, die altijd zegt het voor de juf en de meester op te nemen, ervoor zorgen dat de premieverlaging, die straks een premieverhoging zal blijken te zijn, bij de onderwijzers en de juffen terechtkomt?

De heer **Kerstens** (PvdA):
Daar hoef ik niet voor te zorgen. Daar zorgen de cao-partijen zelf voor. Het loonruimteakkoord op centraal niveau heeft inmiddels invulling gekregen in een aantal sectoren. Daar zit het onderwijs wat dit deel betreft volgens mij bij. Andere sectoren hebben al volledige afspraken gemaakt. Ik heb de Minister vorige week nog horen zeggen dat hij staat voor zijn loonafspraak. Ik heb er, zoals gezegd, alle vertrouwen in dat het overleg tussen inmiddels alle partijen tot bevredigende oplossingen zal leiden.

De **voorzitter**:
Mijnheer Ulenbelt, u hebt een nadere uitleg gegeven over het eerste deel van uw interruptie. U krijgt dus de gelegenheid om nog eens te interrumperen.

De heer **Ulenbelt** (SP):
Oké. Dank u, voorzitter.
Wij horen toch gewoon van de onderwijsbonden en -werkgevers dat ze geen cao's sluiten vanwege onzekerheid? De loonsverhoging als gevolg van premieverlaging geven ze niet door omdat ze niet weten wat er in april gebeurt. Dat is toch duidelijk? Ambtenaren hebben wel een loonsverhoging gehad, maar daar krijgen ze die loonsverhoging niet.

De heer **Kerstens** (PvdA):
Volgens mij is er tussen cao-partijen – ik heb vakbonden niets anders horen beweren – geen discussie over het feit dat de gemaakte loonruimteafspraak staat. Op de meeste plekken heeft de loonruimteafspraak zich ook al vertaald in de loonstrookjes en dus in de portemonnee van de mensen voor wie die afspraken gelden, in meerdere sectoren. Dat er rondom het pensioen nog het een en ander aan de hand is, overigens niet alleen bij het ABP maar over de hele breedte in de pensioensector – dat weet de heer Ulenbelt ook – wordt besproken door de partijen. Nogmaals, ik heb er het volste vertrouwen in dat de partijen er samen uit zullen komen.

De **voorzitter**:
Dank u wel voor uw inbreng. Het woord is aan mevrouw De Caluwé.

Mevrouw **De Caluwé** (VVD):
Voorzitter. Het voorstel dat wij nu bespreken, regelt enkele technische wijzigingen in een wet die in 1996 is ingegaan. Voor een deel zijn het wijzigingen die alleen moeten worden ingevoerd omdat de oorspronkelijke wet zo uitputtend was in zijn bewoordingen. Neem het opnemen van samenwerkingsverbanden in het onderwijs als overheidswerkgevers. Of de pensioengerechtigde leeftijd. Het wetsvoorstel stelt in deze gevallen bewoordingen voor die algemener van aard zijn. Zo wordt er niet meer gesproken van «pensioen met 65 jaar» maar van «de pensioengerechtigde

leeftijd» en de samenwerkingsverbanden worden ook niet meer met naam en toenaam genoemd.
In de toekomst is hierdoor een aanpassing mogelijk niet langer direct nodig als benamingen of leeftijden veranderen. Wel is het raar dat wij nu nog een aanpassing van de pensioengerechtigde leeftijd bij wet moeten regelen, terwijl deze aanpassing al in 2013 is ingegaan. In de Wet privatisering ABP is een en ander heel specifiek weergegeven. Dat was overigens voor de tijd van deze Minister, want die zat toen nog heel diep in de wetenschap. Een deel van de voorliggende technische wijzigingen is hierdoor nodig. Is de Minister het met de VVD eens dat het wellicht handig is om in het vervolg – dat geldt voor het hele kabinet – bij dit soort wetten na te denken over de gebruikte bewoordingen? Wellicht kan men wat generieker zijn in de bewoordingen, zodat dit niet telkens nodig is. De directe aanleiding voor de wijziging van deze wet is dat deze wet de mogelijkheid regelt van een andere wijze van indexatie van pensioenen. Dit is dus een wijziging om mogelijk te maken wat tussen onderhandelingspartijen bij het loonakkoord is overeengekomen, niets meer en niets minder. De VVD vindt dat het loonakkoord staat en dat we ons niet via dit wijzigingsvoorstel voor de Wet privatisering ABP alsnog moeten mengen in een akkoord tussen werkgevers en bonden. De Raad van State heeft enkele korte opmerkingen gemaakt en de tekst is conform die aanbevelingen aangepast. De wetswijziging maakt het mogelijk om indexatiewijzen te wijzigen. Het gaat om het creëren van een mogelijkheid in het algemeen. De VVD steunt dan ook de technische wijzigingsmogelijkheid van de indexatie.
Tot slot iets over de nettopensioenen. De VVD heeft in haar schriftelijke inbreng vragen gesteld over de mogelijkheid om het nettopensioen bij een andere pensioenuitvoerder onder te brengen. In 2014 is de motie-Lodders/Van Weyenberg aangenomen, die het mogelijk moet maken dat alle werkgevers elke pensioenuitvoerder kunnen kiezen voor de uitvoering van het nettopensioen. De VVD vindt dat er aan het overbrengen van de nettopensioenregeling geen andere voorwaarden kunnen worden gesteld dan in de aanpassing van het Witteveenkader is vastgelegd. De Minister heeft in zijn beantwoording de vragen van de VVD naar tevredenheid beantwoord.
Concluderend: de VVD kan instemmen met de voorgestelde wijzigingen.

De heer **Koolmees** (D66):
Voorzitter. Ook ik ga het kort houden vandaag. Ik heb geen vragen of opmerkingen bij onderwijs, pensioenleeftijd of nettoregeling. Die laatste regeling betreft inderdaad de motie-Lodders/Van Weyenberg. Mijn dank ervoor dat dit nu netjes is geregeld.
Ik heb nog wel een paar vragen over het onderdeel Pensioenkamer, dus eigenlijk het loonakkoord. Ook ik vind dat werkgevers en werknemers verantwoordelijk zijn voor de onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden en dat wij als parlement terughoudend moeten zijn om ons daarmee te bemoeien. Er is een akkoord tussen de sociale partners. Het is prima dat dit technisch wordt verankerd in de wet, maar ik heb daar wel twee vragen over. In de oude wet is expliciet geregeld dat loonindexatie werd opgenomen. In de schriftelijke ronde is gevraagd of er een juridisch risico ontstaat als daarvan wordt afgeweken. Het antwoord daarop was: nee, want in de toekomst gaan we naar een nieuwe systematiek en de in het verleden opgebouwde rechten blijven bestaan. Dat begrijp ik, maar in de afgelopen jaren heb ik vele discussies meegemaakt over pensioenen, oude rechten en onduidelijke juridische situaties. Daarom vraag ik of er een juridisch risico bestaat dat de wet op dit punt moeten worden aangepast, ook vanwege in het verleden opgebouwde aanspraken. We gaan immers toch iets wijzigen en in de toekomst wordt er niet meer met loon, maar met prijs geïndexeerd. Hier graag duidelijkheid over.

Mijn tweede vraag is wat het grote verschil in premiehoogte verklaart tussen de loon- en prijsindexatie. Wij hebben in de schriftelijke set een heel mooi figuurtje gekregen, waarin de contractlonen en de prijsinflatie sinds 1963 tegen elkaar zijn afgezet. In de laatste 20 à 30 jaar is er nauwelijks sprake van een verschil. Toch is er door die overstap van loon- naar prijsindexatie een gigantisch effect op de premie. Kan de Minister uitleggen hoe dat komt? De bonden verwijzen naar het toetsingskader van de Nederlandsche Bank, maar als dit de situatie is, rijst de vraag wanneer dat toetsingskader ook wordt aangepast. Als er namelijk zo'n klein verschil tussen loon- en prijsinflatie is, vraag je je af waarom er zo veel rekening wordt gehouden met hoge rekenrentes. Ik krijg hier ook graag een antwoord op.
Het politieke punt van het loonakkoord blijft staan. De heer Ulenbelt heeft daar volgens mij terecht opmerkingen over gemaakt. Er is veel te doen over het loonakkoord en over de uitwerking daarvan op verschillende overheidssectoren. De cao's zijn afgesloten. De Minister zei in het vorige AO dat deze rechtsgeldig zijn, dus ze staan gewoon. Werknemers hebben dus recht op dat loon, maar nu blijkt er wel onduidelijkheid over de premiehoogte. Afgelopen vrijdag lazen we dat het ABP-bestuur heeft besloten om de premie niet naar 17,4% te verlagen, maar naar 17,8%. Dat heeft al consequenties voor de kosten voor de werkgevers en voor de werknemers. Wij hebben echter ook begrepen dat op 1 april de premie wellicht alweer moet worden verhoogd, omdat er sprake is van onder-dekking bij het ABP. Zo krijgen we natuurlijk wel een rare situatie, waarin de premie eerst omlaaggaat en dan weer omhoog, terwijl de cao is afgesloten. Ik heb daar nog een vraag bij: wat is nu eigenlijk de premie-stuur, dus welke mogelijkheid is er om met hogere pensioenpremies daadwerkelijk iets aan de dekkingsgraad van het ABP te doen? Uit alle pensioendiscussies van de afgelopen jaren heb ik geleerd dat die heel beperkt is, omdat we een heel grote pot met pensioengeld hebben en relatief heel weinig premie-inleg. Kan de Minister daarop ingaan? Verder is het de vraag of de mogelijke wijziging van de premies op 1 april 2016 alleen consequenties heeft voor de dekkingsgraadproblematiek of ook voor de kostendekkende inkoop van nieuwe pensioenrechten. Zou de Minister daar ook iets over kunnen zeggen?
Mijn laatste punt is ook het meest politieke punt. We hebben dat punt ook een paar weken geleden gemaakt in het AO over de loonruimte in de publieke sector. De heer Ulenbelt zei dit ook al. In sommige sectoren, zoals het onderwijs, maar straks misschien ook in die van de agenten, worden de werkgevers en werknemers geconfronteerd met voldongen feiten. De loonruimte is namelijk uitgegeven en de cao's zijn uitgekeerd, voor werkenden op de loonstrookjes. Maar misschien is het geld er dan niet, omdat de pensioenpremies op 1 april weer omhooggaan. Dat confronteert die werkgevers en werknemers misschien wel met grote tekorten. We hebben gezegd dat er door dit akkoord niet minder leraren voor de klas mogen komen, en ook niet minder agenten op straat. Ik vraag de Minister hoe hij dat gaat regelen en garanderen. Is hiervoor bij Minister Dijsselbloem al een potje gereserveerd? Of is het de andere kant van de medaille: gaan we weer onderhandelen over de pensioenregeling? Graag een reactie.

De **voorzitter**:
Hiermee zijn we aan het einde van de eerste termijn van de Kamer gekomen. De Minister zal direct antwoorden.

Minister **Plasterk**:
Voorzitter. Ik dank de leden voor hun bijdragen in eerste termijn. Ik zal mijn beantwoording in eerste instantie toespitsen op het grootste en ook meest politieke onderdeel van dit pakket van vijf voorstellen. Over een

enkel ander onderdeel zijn er ook nog vragen gesteld, waar ik daarna op zal terugkomen.
Het belangrijkste wat voorligt, is de uitvoering van datgene wat ons door sociale partners is verzocht, als gevolg van afspraken die zijn gemaakt in de Pensioenkamer van het ABP. We moeten hier heel precies in zijn. Er wordt ons niet gevraagd om bij wet vast te leggen of er voor loonindexatie of voor prijsindexatie wordt gekozen. De sociale partners hebben uitsluitend gevraagd om in de wet de mogelijkheid te bieden dat zij daar zelf een afspraak over maken, of zoals in dit geval zelfs hebben gemaakt, onder het voorbehoud dat de wet dat mogelijk zou gaan maken. Ik vind dat een betrouwbare overheid dat moet doen. Wij zaten aan de onderhandelingstafel met werknemers en verschillende overheidswerkgevers bij elkaar. Dat is strikt genomen iets anders dan als wetgever. Het zou dan wel heel eigenaardig zijn om dan weg te lopen en te zeggen: by the way, wij gaan het nu blokkeren door die gevraagde wetswijziging onmogelijk te maken. Ik kreeg uit de eerste termijn van de heer Ulenbelt niet de indruk dat ik hem zou kunnen overtuigen, maar ik zou graag vanuit de volgende gedachte aan hem appelleren. Ik heb heel goed begrepen dat de SP vindt dat dit loonruimteakkoord niet had moeten worden gesloten; die opvatting kan ze hebben. Wat nu voorligt, is echter niet de vraag of je voor of tegen dat akkoord bent, maar of je het niet raar of zelfs onbehoorlijk zou vinden als werkgevers en werknemers met elkaar een akkoord hebben gesloten en de overheid dat via wetgeving alsnog zou gaan blokkeren. Bij een andere gelegenheid liggen de politieke preferenties rond zo'n akkoord misschien anders, en dan zou je toch ook heel raar staan te kijken als opeens uit de hoge hoed komt dat werkgevers en werknemers een akkoord hebben gesloten, de wet- en regelgeving daarop moet worden aangepast, maar het wetgevingsinstrument wordt gebruikt om dat te blokkeren. Dat is eigenlijk het belangrijkste. De hoofdlijn van mijn betoog is dat wij nu niet gaan besluiten of wij gaan kiezen voor prijsindexatie of loonindexatie voor de pensioenen, maar dat wij uitsluitend besluiten over de vraag of wij ervoor gaan zorgen dat de wet het mogelijk maakt dat werkgevers en werknemers dergelijke afspraken maken, zoals ons ook door werkgevers en werknemers is gevraagd.

De heer **Ulenbelt** (SP):
De Minister geeft nu volgens mij een verkeerde voorstelling van zaken. Hij doet nu net alsof het een neutraal verzoek is van de Pensioenkamer, maar in het loonruimteakkoord staat al dat de wetswijziging nodig is. Dat stond er dus al in voordat de Pensioenkamer überhaupt aan het woord was gekomen. Er staat zelfs in passages dat de Pensioenkamer moet doen wat daarin is besproken. De overheid zat daar als werkgever gewoon bij aan tafel. En als de Pensioenkamer dat niet zou doen, had de Minister die sigaar uit eigen doos ook niet kunnen beloven. Volgens mij is dit dus een politiek initiatief om de Pensioenkamer te laten doen wat er nu is gebeurd. Daarvoor lag het initiatief bij het ministerie. Zelfs die andere vakbonden hebben gezegd dat ze liever een andere oplossing hadden gezien. Politiek ligt de zaak dus echt wel wat anders dan de Minister hem nu voorstelt.

Minister **Plasterk**:
Ik heb de heer Ulenbelt kennelijk nog niet overtuigd. Het is een feit dat door de sociale partners in de Pensioenkamer is gevraagd om de wet zodanig aan te passen dat hun uitspraak zou kunnen worden geëffectueerd. Voor de goede orde voeg ik daar nog het volgende aan toe, want die rookwaren uit eigen doos komen ook steeds terug. Wij spreken nu over een loonstijging van 5,05% plus eenmalig € 500. Waar we nu over spreken, maakt 1% daarvan mogelijk. Als je het maar vaak genoeg zegt, zou je bijna gaan geloven dat het voor het grootste deel – voor meer dan de helft, zoals net werd gezegd – afkomstig is van de ruimte die nu in de pensioenpremie ontstaat, maar dat is niet het geval. Slechts 1% vloeit

voort uit het feit dat er nu wordt overgegaan van de ambitie loonindexatie naar de ambitie prijsindexatie.

De heer **Ulenbelt** (SP):
Door over iets anders te gaan beginnen, geeft de Minister gewoon toe wat ik zeg. Het staat in het loonruimteakkoord; daarin is de opdracht aan de Pensioenkamer geformuleerd. De Minister moet hier nu niet zeggen dat de Pensioenkamer daarom vroeg. Ze moest het vragen van de partijen, terwijl de grootste groep vakbondsmensen een hekel aan die afspraak had.

Minister **Plasterk**:
Het zijn dezelfde partijen. Dat loonruimteakkoord is gesloten met de partijen die elkaar vervolgens troffen in de Pensioenkamer en daar inderdaad hun handtekening hebben gezet. Het vloeit inderdaad voort uit het akkoord dat werkgevers en werknemers hebben gesloten en vervolgens hebben bekrachtigd in de Pensioenkamer van het ABP. Het leidde tot het verzoek om de wet zodanig aan te passen, dat er ruimte voor het uitvoeren van dat akkoord ontstaat, en dat is wat er nu voorligt. Dus nogmaals: wij besluiten vandaag niet over prijsindexatie of loonindexatie, maar uitsluitend over het creëren van de ruimte voor werkgevers en werknemers om dat zelf in te vullen.
Ik ga nog even op dit punt door en kom later op de andere punten terug. De heer Kerstens drong erop aan om te werken aan goede verhoudingen in de polder. Ik kan hem zeggen dat we daar hard aan werken. Ik hoop dat hij het mij vergunt om het daar nu even bij te laten. Het is voor de regering buitengewoon belangrijk om structureel goede verhoudingen in de polder te hebben. Wij zijn daar dus mee bezig en komen hier zo snel mogelijk op terug.
Mevrouw De Caluwé vroeg over dit onderdeel en ook meer in het algemeen of de regering niet met haar van mening is dat de wet uit 1996 destijds wel heel specifiek was geregeld en of het in zijn algemeenheid niet beter is om zoiets in algemene termen te doen, om een wet op die manier duurzamer te maken. Ik ben het daarmee eens. Verder wees zij erop dat de eerder door haar gestelde vraag over de zojuist genoemde motie al schriftelijk naar tevredenheid was beantwoord. Ik wil het antwoord hier graag nog een keer bevestigen: de keuzevrijheid is hierbij exact dezelfde als in de markt en een pure doorvertaling van het Witteveenkader, zonder dat er extra regels aan worden toegevoegd.
De heer Koolmees zei dat hij bijna geen vragen had, maar kwam vervolgens met een hele batterij aan vragen. Ik zal eerst even kijken welke betrekking hebben op dit onderwerp. Volgens mij was dat het grootste deel. Hij heeft in zijn eentje meer vragen gesteld dan de rest van de Kamer bij elkaar, maar ik ga me erdoorheen slaan. De oude wet legde de loonindexatie vast. Ik benadruk dat de oude rechten blijven bestaan en dat dit niet leidt tot een nieuw juridisch risico. Ik zie al mijn juristen nadrukkelijk knikken, iets wat ik altijd weer geruststellend vind. Het waren allemaal goede vragen, maar een pikante vraag was de volgende. De grafiek vanaf 1975 tot nu is bekend: de prijs- en loonindexatie lopen in 40 jaar niet noemenswaardig uiteen, maar in het nFTK, het vastgestelde toetsingskader, wordt er niettemin gerekend met een prijsindexatie van 2% en een loonindexatie van 2,5%; hoe kan dat? Ik begrijp die vraag heel goed, maar het is geen vraag die ik hier kan beantwoorden. Het is ook niet aan de Minister van Binnenlandse Zaken om daarover te besluiten. Het verklaart wel het verschil en daardoor kon deze vrije val natuurlijk optreden. Wij moeten ons aan die kaders houden.
De heer Koolmees vroeg verder wat de mededelingen van het ABP betekenen die tot ons zijn gekomen. Ik constateer dat het vaststellen van de premie op 17,8% ruimte laat voor het loonruimteakkoord en de uitwerking ervan zoals deze is afgesloten. Inderdaad heb ik kennisge-

nomen van de mededeling dat men wellicht in het voorjaar tot een premiebijstelling zal moeten komen. Als dat het geval is, vloeit die niet voort uit het loonruimteakkoord, maar uit verschillen in rente en rendement, die ook voor andere pensioenfondsen soms aanleiding kunnen zijn om de premie bij te stellen. De heer Koolmees vroeg ook wat voor consequenties dat eventueel zou kunnen hebben. Op dit moment zou ik daar niet op vooruit willen lopen. Ik heb al in het AO kennisgenomen van de opmerkingen van D66 over de consequenties voor bijvoorbeeld het onderwijs, maar ik hoop dat de heer Koolmees er begrip voor heeft dat ik nu niet vooruitloop op een al dan niet te nemen besluit van het ABP over de pensioenpremies. Tot zover een van de vijf onderdelen, namelijk de verandering van de WPA op het punt van het vrijlaten van loonindexatie versus prijsindexatie.

De heer **Koolmees** (D66):
Ik heb nog twee feitelijke vragen, los van allerlei politieke consequenties of opvattingen. De Minister geeft aan dat er geen juridisch risico is, omdat we in de toekomst van loon naar prijs gaan en opgebouwde rechten in stand blijven. Het is echter mogelijk dat iemand met pensioen is, hij al voor 1996 allerlei rechten heeft opgebouwd en ook vindt dat hij recht heeft op loonindexatie in de toekomst. Dat is het juridisch risico waar ik naar vroeg. Nogmaals, ik weet niet of dat zo is, maar ik wil deze vraag voor de zekerheid wel gesteld hebben, omdat ik in die discussie over het invaren van oude rechten een hele batterij juristen zag die allerlei opvattingen hadden over wat er wel en niet kon.
Nu mijn tweede vraag. Op 1 april gaat de premie wellicht weer omhoog als gevolg van de dekkingsgraadproblematiek en DNB die eisen stelt aan de fondsen. Ik heb ook gevraagd of dit alleen maar een herstelpremie betreft, welke premiestuur daarin zit en of dit consequenties heeft voor de kostendekkendheid van de opbouw in de toekomst. De Minister heeft nog niet op die vraag gereageerd. Eigenlijk waren het dus drie vragen.

De **voorzitter**:
De Minister is er inmiddels aan gewend dat u meer vragen stelt in één keer.

Minister **Plasterk**:
De heer Koolmees krijgt de Van Raakprijs voor het stellen van aaneengehaakte vragen; zijn collega Van Raak is daar namelijk ook heel goed in. Allereerst de vraag over de overgang en de juridische risico's. In 1996 is men bij het privatiseren van het ABP overgegaan van onvoorwaardelijke indexatie naar voorwaardelijke indexatie. Dat is weloverwogen gebeurd. Dat heeft natuurlijk consequenties gehad voor het recht op onvoorwaardelijke indexatie. Dit verandert nu niet meer, door het vrijvallen van de mogelijkheid om van loonindexatie naar prijsindexatie te gaan. Er komen dus geen nieuwe juridische risico's bij. Feitelijk is er dus sinds 1996 ook niet elk jaar geïndexeerd, dus de consequenties van dat besluit van destijds zijn al zichtbaar geweest.
De tweede vraag ging over de prudentie van een eventuele verhoging van de premie met betrekking tot herstel. Van mijn ambtenaar aan mijn rechterzijde hoor ik dat het voorstel nu ziet op een herstelopslag, maar er ligt nu nog geen voorstel. De gehanteerde overwegingen lijken echter betrekking te hebben op een herstelopslag. Ik geloof dat we dit zo zouden kunnen samenvatten.
Ik ga nu alsnog over naar de andere vragen. De heer Kerstens stelde een interessante vraag over iets waar ik me net ook uitgebreid in heb verdiept. Het gaat om een ander aspect van het voorstel dat voorligt over iemand die nu reeds met pensioen is en weer gaat werken. We stellen technisch voor om die grens, die op 65 jaar zat, te laten meegroeien met de feitelijke pensioenleeftijd. Dat is het enige wat voorligt. Even los van waar die

grens precies ligt: als iemand weer gaat werken, is het de vraag of hij dan ook weer nieuw pensioen moet opbouwen. Zo iemand heeft al AOW en pensioen als gevolg van het werken tot aan de pensioengerechtigde leeftijd, en moet hij dan ook nog pensioen opbouwen? Die vraag is inderdaad in de consultatiefase door de FNV aan de orde gesteld, in de zin of je sowieso zou moeten verplichten dat iemand dat doet. De heer Kerstens heeft mij de concrete vraag gesteld of ik, wanneer werkgevers en werknemers daarom zouden vragen, bereid zou zijn om de wet aan te passen. Het antwoord daarop is bevestigend. Ik moet er wel bij zeggen dat dit tot dusverre in de Pensioenkamer nog niet eerder aan de orde is geweest, zodat ik niet weet hoe die daarover denkt. Er zitten twee kanten aan. Stel dat iemand op zijn 70ste weer gaat werken, dan hoeft die geen pensioenpremie meer te betalen en dan gaat hij goedkoper werken dan iemand die 40 jaar is. Dat zou dan tot een verdringingseffect voor die 40-jarige kunnen leiden. Je moet dat dan afwegen tegen het feit dat je iemand die 70 jaar is en zijn hele leven pensioenpremie heeft betaald en die eigenlijk genoeg pensioen heeft voor wanneer hij 80 is, gaat dwingen om pensioenpremie te betalen waar hij niet alleen zelf op zijn 80ste gemak van heeft maar waar ook iemand van 25 te zijner tijd gemak van heeft. Er zitten dus twee kanten aan die allebei goed moeten worden afgewogen.
Op dit moment mogen werkgevers en werknemers al met elkaar afspreken hoe ze dat willen doen, maar als ze het ook in de wet vastgelegd willen zien, dan is er van mijn kant een open houding om dat dan eventueel te doen.
Verder is gevraagd of er op gezette tijden een toets plaatsvindt bij het APB. Het antwoord daarop is ja. Dat staat ook in het reglement.
Ik meen dat ik hiermee alle vragen heb beantwoord.

De **voorzitter**:
Dan gaan we nu over tot de tweede termijn van de kant van de commissie.

De heer **Ulenbelt** (SP):
Voorzitter. De antwoorden van de Minister hebben mij niet op andere gedachten gebracht. Ik wil nog wel van hem weten hoe het nu precies gaat met de cao's. De klachten vanuit het onderwijs blijven. Tegen de besturen van de scholen is gezegd: betaal dit nou. Er zit echter geen cao onder. Kan de Minister ons een lijstje geven over waar nu in de sectoren die bij het ABP zitten wel cao's zijn afgesloten met daarbij ook de afspraken rond pensioenen en waar dat nog niet het geval is? De bewering blijft overeind dat 600.000 mensen loonsverhoging krijgen ten koste van 2,2 miljoen deelnemers. Ik ben dan ook heel benieuwd naar dat lijstje, al was het maar voor de transparantie.

De heer **Kerstens** (PvdA):
Voorzitter. Ik dank de Minister voor de beantwoording van de specifieke vragen die ik gesteld heb. Mochten sociale partners het verdringingsaspect het zwaarste willen laten wegen, dan staat het hun vrij om dat af te spreken en dan vinden we een welwillend oor bij de Minister als er vervolgens een wetswijziging uit voortvloeit. Ik ben blij te horen – ik had het zelf in de stukken niet gelezen maar dat kwam ook omdat het reglement van het ABP er niet bij zat – dat de reguliere toetsing, zoals die bij andere fondsen plaatsvindt, ook bij het ABP gaat plaatsvinden als er sprake is van het elders onderbrengen van het pensioen.
Ik sluit af met wederom het dringende verzoek aan de Minister om zijn uiterste best te doen om met alle betrokken partijen, zeker ook de grootste vakbond in Nederland, de FNV, tot goede afspraken te komen over tal van terreinen waar partijen met elkaar over in gesprek zouden kunnen raken, niet in de laatste plaats de pensioenvoorziening van heel veel mensen in de komende jaren.

De heer **Ulenbelt** (SP):
Maar wat moet er dan hersteld worden in de relatie als alles goed gaat? Wat moet er dan gerepareerd worden?

De heer **Kerstens** (PvdA):
Ik denk dat er al een aanvang is gemaakt met de reparatie. Dan heb ik het over de reparatie van de wat moeizame verhoudingen tussen de FNV en het kabinet, veroorzaakt – dat steek ik ook niet onder stoelen of banken – door het loonruimteakkoord. Ik heb al aangegeven dat de PvdA zeer hecht aan een goede verhouding met die grote vakcentrale. Ik zou graag zien dat die op dit terrein net zo goed is als op allerlei andere terreinen, waar ik mij wat vaker mee mag bezighouden. Als dat ook nog eens leidt tot een gezamenlijk inzicht op tal van gebieden, dan denk ik dat iedereen daarbij gebaat is, niet alleen het kabinet en de sociale partners maar vooral ook de mensen over wie dan wellicht afspraken gemaakt worden. Waar die afspraken precies over moeten gaan, is niet aan mij om te beoordelen. Partijen maken zelf hun agenda, maar we weten allemaal al wel dat de toekomst van het pensioen daar deel van uitmaakt. Dat lijkt mij een belangrijk onderwerp.

Mevrouw **De Caluwé** (VVD):
Voorzitter. Ik dank de Minister voor de beantwoording van de vragen die gesteld zijn. Ik heb eigenlijk geen verdere opmerkingen. Ik heb mijn eerste termijn afgesloten met de opmerking dat de VVD zich kan vinden in de wijzigingen.

De heer **Koolmees** (D66):
Voorzitter. Ik dank de Minister voor zijn beantwoording. Ik heb nog een paar puntjes. Uit de opmerkingen van de Minister over het juridisch risico begrijp ik dat de stap van onvoorwaardelijk naar voorwaardelijk een grotere stap is dan deze; en daar hebben we al een jaar of twintig ervaring mee.
Wat de Minister heeft gezegd over het toetsingskader en de prijs- en loonontwikkelingen vind ik interessant. Ik ga het meegeven aan onze pensioenwoordvoerder zodat hij daar richting de Staatssecretaris iets mee kan doen.
De ABP-premie is natuurlijk het hangende punt. Die 17,8% die er komt per 1 januari past binnen de afspraken van het loonakkoord. Dat is ook nieuws voor mij, dank daarvoor. Eigenlijk zegt de Minister: we zien het wel op 1 april. Hij zal natuurlijk heel hard overleggen en aan tafel zitten waar nog geen akkoorden liggen maar alleen conceptstukken. Ik begrijp ook wel dat de Minister er niet op vooruit wil lopen, maar ik zie wel dat het in de praktijk consequenties heeft. Er is namelijk onzekerheid over de ontwikkeling van de premies. De heer Ulenbelt gaf terecht aan dat er aan cao-tafels twijfel over is of het wel verstandig is om nu een cao af te spreken omdat niet duidelijk is wat de premie gaat doen. Dat betekent dat ofwel de werkgevers een risico hebben, in de zin van meer werkgeverslasten, ofwel de werknemers, de leraren en politieagenten genoegen moeten nemen met minder loonstijging omdat die premie nog boven de markt hangt. Dus ik begrijp het procespunt van de Minister, maar tegelijkertijd zie ik wel dat er verschillen zullen ontstaan tussen allerlei sectoren binnen de overheid en dat er grote onzekerheid is. Ik kan hier wel alvast zeggen dat mijn fractie het niet accepteert dat er straks leraren of politieagenten worden ontslagen omdat deze loonafspraken er liggen. Dat is een signaal dat ik wel graag wil afgeven vandaag.
Voor het overige kan ik zeggen dat ik mijn fractie morgen zal adviseren om in te stemmen met dit wetsvoorstel.

Minister **Plasterk**:
Voorzitter. De heer Ulenbelt vroeg om een lijstje van afgesloten cao's. Voor de sectoren Rijk, Defensie en rechterlijke macht zijn er cao's afgesloten waarmee voor de jaren 2015 en 2016 5% loonstijging wordt gerealiseerd en waarbij inmiddels € 500 per fulltime-equivalent is overgemaakt. Voor het onderwijs zijn er uitvoeringsafspraken gemaakt die mensen inmiddels op hun loonstrook gezien hebben. Dat is het lijstje zoals dat nu voorligt.
Verder zou ik met uw welnemen niet het AO dat we eerder hebben gehad over het loonruimteakkoord, nu willen herhalen.
De heer Kerstens heeft nog eens aangedrongen op het maken van goede afspraken met de FNV. Ik neem dat ter harte en ik trek mij dat zeker aan.
Dank aan mevrouw De Caluwé voor haar steun voor het voorstel. Die dank geldt ook voor de heer Koolmees. Ik kan mij voorstellen dat hij het punt van het ftk meeneemt naar de pensioenwoordvoerder in zijn fractie die er bij een andere gelegenheid misschien nog eens op terug kan komen. Ik wil dat op zichzelf niet aanmoedigen, maar de signalering dat het verschil tussen datgene wat in het toetsingskader staat en wat de afgelopen 40 jaar is gerealiseerd opvallend is, is niet te weerspreken.
Op het punt van de ABP-premievaststelling in het voorjaar, heb ik niet gezegd: dat zien we dan wel weer. Ik heb mij anders uitgedrukt. Ik heb gezegd dat ik er niet op vooruit wil lopen.
Verder neem ik kennis van het signaal dat D66 heeft afgegeven. In de eerste termijn ging het over het onderwijs maar inmiddels hoor ik de politieagent er bij noemen.

De heer **Koolmees** (D66):
Het gaat om alle sectoren waar nog geen cao is. Er zijn natuurlijk wel uitvoeringsafspraken in bijvoorbeeld het onderwijs. Die leiden ertoe dat de loonstijging wordt uitgekeerd, maar door de lumpsumfinanciering in het onderwijs waarbij het budget voor het gehele jaar vaststaat en doordat ook de begroting voor de politie – daar hebben we vorige week nog over gesproken – straks vaststaat, is de ruimte om te bewegen veel minder. Daarom vind ik het wel een politiek punt. Voor het Rijk, Defensie en de rechterlijke macht wordt eigenlijk gezegd dat het risico bij de werkgever ligt. Minister Dijsselbloem en deze Minister moeten maar zien wat er gebeurt als de premie omhooggaat. Voor de andere sectoren kan dat wel degelijk consequenties hebben als het gaat om de hoeveelheid mensen die daarin werkzaam zijn. Ik verwacht wel dat het kabinet daar serieus rekening mee houdt in de oplossing van het probleem.

Minister **Plasterk**:
Ik denk dat het laatste woord hierover zeker nog niet gezegd is. Dus ik hoor u goed.

De **voorzitter**:
Dan zijn we hiermee gekomen aan het eind van dit wetgevingsoverleg over de wijziging van de Wet privatisering ABP. Ik dank de Minister en zijn ondersteuning voor hun aanwezigheid, evenals de leden van de commissie.

Sluiting 19.52 uur.